

Beata Pawłowska-Wilde

Dział Muzealnictwa ODZ

Ochrona Zabytków 24/4 (95), 259-261

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIAŁ MUZEALNICTWA ODZ

Kiedy w styczniu 1963 roku rozpoczynałam pracę w Ośrodku Dokumentacji Zabytków, Dział Muzealnictwa zajmował dwie szuflady stylowej komody w gabinecie ówczesnego dyrektora — prof. dr. Kazimierza Malinowskiego, i szafę katalogową z „Bibliografią muzealnictwa”.

W tym okresie został zapoczątkowany zbiór przezroczy, dający przegląd rozwoju koncepcji wystawienniczej od gabinetów osobliwości do czasów współczesnych. Był on realizowany na podstawie interesujących materiałów, zbieranych przez prof. dr. Kazimierza Malinowskiego.

Zamiarem profesora było założenie fototeki czołowych muzealiów polskich. Gromadzenie ich rozpoczęto od Muzeum Narodowego w Krakowie, które nadesłało pierwszą partię odbitek fotograficznych obiektów wytypowanych przez pracowników Muzeum. Kontynuacja tego zamierzenia okazała się jednak nie na miarę warunków lokalowych ODZ; nawet i te najbardziej głębokie szuflady dysponowały tylko pewną określoną pojemnością.

Rozpoczęto też mikrofilmowanie inwentarzy Muzeum Narodowego w Warszawie, a w okresie późniejszym i Muzeum Narodowego w Poznaniu. Praca na pewno potrzebna, ważna i aktualna, którą zamierzamy kontynuować po zakończeniu spisu z natury w muzeach.

W roku 1965 zwróciliśmy się do muzeów w Polsce z prośbą o przesłanie do ODZ wykazów powojennych publikacji. W ten sposób jedna z form działalności muzeów zostać miała zarejestrowana i ogłoszona w „Muzealnictwie”. Realizacja tego zamierzenia okazała się jednak niełatwa. Mimo otrzymania wielu materiałów, wobec kłopotów związanych z zapisem danych z karty tytułowej większość pozycji wymagała

sprawdzenia, a więc i poznania ich przez nas z autopsji. Ze względu jednak na mały często nakład a także ulotną formę, odnalezienie druków sprawiało duże trudności. Tak więc dopiero w roku 1968 ukazała się część pierwsza „Bibliografii wydawnictw muzeów polskich za lata 1945—1964”¹, a w roku 1970 część druga, obejmująca lata 1965—1968², która zamyka okres 25-letniej działalności wydawniczej muzeów. Obecnie w przygotowaniu znajduje się część trzecia — będzie to zawartość wydawnictw ciągłych, których tytuły zostały zasygnalizowane w poprzednich publikacjach.

Rok 1966 przyniósł duże zmiany, w styczniu stałam się pracownikiem etatowym ODZ, wraz ze wszystkimi przysługującymi z tego tytułu przywilejami. Najbardziej reprezentatywnym tego dowodem było otrzymanie własnego biurka i miejsca między regałami w Bibliotece ODZ. Od tego więc czasu Dział Muzealnictwa zaczął dysponować pewną niewielką przestrzenią.

Z chwilą powołania prof. dr. K. Malinowskiego na dyrektora Muzeum Narodowego w Poznaniu, dyrektor mgr Maria Charytańska powierzyła mi prowadzenie Działu Muzealnictwa, który dotychczas bezpośrednio podlegał dyrektorowi K. Malinowskiemu. To zobowiązywało.

Wrócić jednak trzeba do tematu zasygnalizowanego już „Bibliografii muzealnictwa”. Otóż materiały do niej zbierało i opracowywało wiele różnych osób, z czasopism polskich i obcych. Układ tej bibliografii oparty był na hasłach opublikowanych przez M. Charytańską i A. Rogalanekę w 10 numerze „Muzealnictwa”³. W miarę jednak przybywania fiszek bibliograficznych, narastania nowych zagadnień i problemów w muzealnictwie, przestał on już być wystarczający. Wobec tego w roku 1968 zwróci-

¹ B. Pawłowska-Wilde, M. Laskowska: *Bibliografia wydawnictw Muzeów Polskich 1945—1964. I. Druki zwarte*. „Muzealnictwo” 1968 nr 17, s. 103—143.

² B. Pawłowska-Wilde: *Bibliografia wydaw-*

nictw Muzeów Polskich 1965—1968, II Druki zwarte. „Muzealnictwo” 1969 nr 18, s. 144—175.

³ M. Charytańska, A. Rogalanekę: *Bibliografia muzealnictwa*. „Muzealnictwo” 1961 nr 10, s. 138—145.

liśmy się z prośbą do doc. dr. Andrzeja Ryszkiewicza o weryfikację posiadanych materiałów i konsultacje w zakresie prowadzonych przez dział prac bibliograficznych. Efektem tej współpracy jest opracowana przez doc. dr. A. Ryszkiewiczza adaptacja wyżej wymienionego układu do potrzeb dzisiejszych i związana z tym nowa klasyfikacja fiszek.

Zmianom tym towarzyszył okres żmudnej, mało efektywnej pracy. Pokażny już materiał, około 50.000 fiszek, został przejrany; uzupełniono dane bibliograficzne tam, gdzie były one niepełne, a karty budzące wątpliwość sprawdzone. Każda z pozycji otrzymała swój nowy symbol i została włączona do kartoteki.

„Bibliografia muzealnictwa” jest bibliografią adnotowaną, usystematyzowaną w katalogu alfabetycznym i rzeczowym. W tym ostatnim zastosowano układ geograficzny, a w jego ramach podział na różne typy muzeów. Trudno jest w tym miejscu wyszczególnić wszystkie działy bibliografii. Powiedzieć można jedynie, iż obejmuje ona zagadnienia takie jak np.: historia poszczególnych muzeów polskich i obcych, ich organizacja, różnorodne formy działalności, budownictwo i wyposażenie muzealne, rodzaj i sposób eksponowania, obrót dzieł sztuki, wystawiennictwo, dokumentacja, konserwacja itd.

Jednym z większych przedsięwzięć Działu Muzealnictwa było założenie kartoteki ewidencyjnej obejmującej wszystkie muzea w Polsce, bez względu na ich wielkość i charakter. Kartoteka ta ma dostarczać możliwie najpełniejszych danych dotyczących każdej placówki muzealnej. W tym celu została opracowana ankieta, której rubryki zawierają najważniejsze dane z „życia” muzeum. Tak więc, poza tymi najbardziej formalno-administracyjnymi, między innymi takie, jak historia muzeum, pochodzenie zbiorów, ważniejsze kolekcje, działalność naukowa, oświatowa, wystawiennicza, frekwencja w poszczególnych miesiącach roku, a także sprawy personalne. Ankiety te zostały przesłane nie tylko do muzeów, ale również do punktów muzealnych, oraz do izb pamiątek. Następnie wypełnione formularze zostały umieszczone w specjalnie do tego celu wydrukowanych teczkach, których strona tytułowa zawiera najważniejsze informacje, opracowane na podstawie ankiet.

Z prawdziwym żalem trzeba stwierdzić, że dotychczas — mimo wielu próśb i ponagieł — niektóre placówki nie nadesłały nam wypełnionych ankiet. Szczególnie trudne jest zarejestrowanie izb pamiątek, których czas trwania jest niekiedy bardzo krótki. Niemniej wydaje się celowe i potrzebne uchwycenie tych właśnie efemeryd, które są w jakimś sensie odbiciem naszych czasów, a często świadczą o wielkim entuzjazmie ich organizatorów. Nie zamierza-

my jednak kapitulować. Nadal będziemy wysyłać ankiety do tych muzeów, które dotąd nam nie odpowiedziały, jak również do tych, które powstały w ostatnim okresie. Wszystkie zachodzące zmiany — a będą takie na pewno, choćby w zakresie spraw personalnych i organizacyjnych — w rozwijającej się działalności wystawienniczej, oświatowej i wydawniczej będą uzupełniane na bieżąco.

Zadaniem Działu Muzealnictwa jest zebranie możliwie najszerszych informacji o muzeach i problemach muzeologii. Nie może więc w naszej dokumentacji zabraknąć wypowiedzi współczesnych muzeologów, zamieszczanych na łamach tygodników i dzienników, przebiegu ważnych konferencji, czy wiadomości na temat organizacji nowych placówek muzealnych. To, co dziś wydaje się mało istotne i ważne, w przyszłości może stanowić pewnego rodzaju dokument naszej epoki. Do tego celu służą wycinki prasowe. Oczywiście dopiero po dokładnym przejrzeniu i selekcji wędrują one do poszczególnych teczek, które — podobnie jak te czki ewidencji muzeów — ułożone są w systemie geograficznym. Każdemu wycinkowi towarzyszy fiszka, która oprócz opisu bibliograficznego, na odwrocie zawiera krótką jego treść, po czym zostaje włączona do kartoteki usystematyzowanej wg układu „Bibliografii Muzealnictwa”. Istnienie tej kartoteki jest jak najbardziej celowe. Prawdopodobnie w przyszłości, trudno w tej chwili przewidzieć, kiedy to nastąpi, narosnie tak wiele wycinków, że mogą w naszych warunkach powstać trudności w ich przechowywaniu. Jeżeli trzeba będzie je usunąć, to pozostanie po nich ślad w postaci fiszki, która ułatwi odnalezienie poszukiwanego artykułu w którejś z dużych bibliotek.

Dokooptowana została także do Działu Muzealnictwa bibliografia literatury dotyczącej zabytków w Polsce. W 1969 roku została ona całkowicie uporządkowana i usystematyzowana według układu przyjętego w „Katalogach Zabytków Sztuki w Polsce”, wydawanych przez Instytut Sztuki PAN.

W 1968 roku Dział Muzealnictwa został zaproszony do współpracy z Centre de Documentation Muséographique UNESCO-ICOM i Kabinet Muzejni Práce pri Národnim Muzeu v Praze w zakresie międzynarodowej bibliografii muzealnictwa. Ukazuje się ona Supplément aux Nouvelles de l'ICOM i jest oparta na systemie cyfrowym opracowanym przez Centre de Documentation w Paryżu. Od tego czasu co roku przesyłamy bibliografię ważniejszych pozycji z dziedziny polskiego muzealnictwa.

W związku z tym szczególnie cenny był dla mnie wyjazd do Paryża w ramach przyznanego mi stypendium rządu francuskiego i praca w wyżej wymienionym ośrodku. Dało mi to możliwość poznania metod klasyfikacji bibliografii,

dokumentacji muzealnej oraz pracy muzeów francuskich różnego typu.

W bieżącym roku rozpoczęto pracę nad gromadzeniem materiałów do informatorium dziejów muzealnictwa i kolekcjonerstwa polskiego. Punktem wyjścia do jego założenia są opublikowane wykazy kolekcji w „Nauce Polskiej”⁴, „Kalendarzu” Okręta i „Zbiorach polskich” Chwalewika, a także pozostające w kartotekach bibliografie literatury muzeologicznej i piśmiennictwa o sztuce. Informatorium dokumentować będzie kolekcje artystyczne i historyczne, obejmując zbiory polskie bez względu na ich geograficzne położenie i charakter własności. Prace nad nim prowadzone są pod kierunkiem doc. dr. Andrzeja Ryszkiewicza.

Tak więc Dział Muzealnictwa ODZ, jako jedyny w kraju, zorganizował i prowadzi prace dotyczące całokształtu zagadnień muzeologicznych, obejmując między innymi: bibliografię, ewidencje muzeów, izb pamiątek, kolekcji prywatnych, jak również przebieg i rozwój prowadzonej przez nie działalności popularyzatorskiej i naukowej.

⁴ E. Baranowicz: *Muzea i zbiory o charakterze muzealnym w Polsce*, „Nauka Polska. Materiały do spisu Instytucji i Towarzystw Naukowych w Polsce”.

Kwerendy bibliograficzne, klasyfikacja zebranych materiałów, włączanie kart do katalogów to prace żmudne, wymagające dużego nakładu czasu, prace, których rezultat staje się widoczny dopiero po kilku latach. Dotychczasowe osiągnięcia zawdzięcza jednoosobowy dział swoim współpracownikom. Chciałabym więc na pierwszym miejscu wymienić Marię Rychter; dzięki Jej niestrudzonej pracy bibliografia muzealnictwa wzbogaciła się o szereg cennych, nieraz trudno dostępnych pozycji; Marię Laskowską, biorącą czynny udział w poczynaniach działu, oraz doc. dr. A. Ryszkiewicza, którego współpraca została już szerzej omówiona.

Dzięki przeprowadzce ODZ dział otrzymał własne pomieszczenie na facjacie zabytkowej kamieniczki na ulicy Brzozowej; coraz więcej osób, a także instytucji, że wymienię przykładowo Główną Komisję do Badań Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, korzysta z materiałów zgromadzonych w Dziale Muzealnictwa. Fakty te cieszą i zachęcają do dalszych prac, świadczą o ich celowości.

mgr Beata Pawłowska-Wilde
kierownik Działu Muzealnictwa ODZ

T. VII: 1927; St. Herbst: *Muzea i zbiory o charakterze muzealnym w Polsce*. „Nauka Polska” T. XII suplement do t. VIII: 1930, s. 86—138.

MUSEUM DIVISION, HISTORICAL MONUMENTS DOCUMENTATION CENTRE

The Museum Division is concerned with works covering the whole range of museological problems in Poland. In its collection the Division has gathered the bibliography pertaining to museological problems based on the Polish and foreign periodicals, an index card file covering all Polish museums with data as history and activities of the separate museum institutions as well as the file of the press excerpts.

In „Muzealnictwo” („Museology”) vol. 17—18 a bibliography of publications issued by Polish museums has been published covering the period of 25 post-war years. Works have been started aimed at gathering material for the history of collectioning in Poland. It is intended to continue in the forthcoming years the preparation of micro-films from the museum inventories.